

ATATÜRK'LE BİR SINAV ANISI

AYDIN SAYILI*

1932 yazının sonlarında ya da sonbaharı içinde, annem ve babamla birlikte, Cebeci'nin Dikimevi semtinde oturan bir tanıdığı ziyarete gitmiş-tik. Bize misafir şekeri ikram ettiler. Şekerlerin sargıları içinde birer fal çıkıyordu. Benim aldığım şekerlerin içinde çıkan fal yazısı şöyle idi:

Alnında duran yazı
Talihin çiçek gibi

Yaseminin beyazı.
Bekle gelecek yazı.

Ablam Gündüz Sayılı'yı Fransa'ya yeni yolcu etmiştik. Kendisi yurt dışında yüksek öğrenim yapmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı'mız tarafından her yıl açılan yarışma sınavında kazananlar arasında yer almış ve Fransa'ya gönderilmişti. Ben de lise diplomamı ertesi yaz alacak ve açılacak yurt dışı öğrenim yarışma sınavına girecektim.

Dedem Antep'te ortaokuldan [sonra] yüksek okul bulunmadığı için oğullarına İstanbul'da lise ve yüksek öğrenim yaptırmak üzere 1889'da, İstanbul'a göç edip yerleşmişti. Beşinci oğlu o sıralarda doğmuş, belki de bu göçten az sonra doğacaktı. Dedem için "Antep'le İstanbul arasında ilk köprüyü kurdu" derlermiş. Demek ki başkaları da kendilerini aynı şeyi dedemden sonra yapmak durumunda hissetmişlerdi.

Babam çocuklarına yurt dışında yüksek öğrenim yaptırmak arzu ederdi. Onun için ben daha bir süre öncesinden itibaren böyle bir yarışma sınavına girmeyi tasarlamaktaydım. Yurt dışında yüksek öğrenim yapmak benim için bir tür idealdi. En çok ilgi duyduğum alan fizikti. Mesleğimin aynı zamanda pratik bir uygulama alanını da içermesi o zamanın münevverleri arasında üzerinde durulan güncel bir sorundu. Bu düşünce atmosferi içinde su mühendisi olmayı düşünmekte idim ve bu maksatla Belçika'da yüksek öğrenim yapmayı arzulamaktaydım.

Falımın bende derhal bir sonraki yaz Millî Eğitim Bakanlığı'nın açacağı yurt dışı öğrenim yarışma sınavı çağırışımı yapması çok tabii idi. Fakat yine de falımda yadırgadığım bir taraf da yok değildi. Çünkü bu falın verdiği müjde biraz fazla abartmalı görünüyordu. Sanki bu falda, o sınavı

* Ord. Prof. Dr., Atatürk Kültür Merkezi Eski Başkanı.

kazanma ötesinde bir fevkalâdeliğe işaret vardı. Çünkü, benim, bu sınavı kazanacağıma oldukça büyük bir güvenim vardı. Ne de olsa sınav şans meselesi idi. Ama, yine de, büyük bir olasılıkla kazanacağım bir sınavın müjdesinin bu kadar büyütülmüş olması gerekli olmamalı idi. Ben, aslında, fala pek inanan bir kimse değildim. Ama konu ile bu açıdan ilgilenmek, bağlantı kurmamak, da pek mümkün değildi.

Fakat garip bir tesadüftür ki, bu fal, sanki sonunda bu şekli ile doğru çıktı. Ertesi yaz, hesapta hiç bulunmayan bir durum oldu. Atatürk bizim tarih-coğrafya grubu bakalorya sınavımıza geldi ve benim verdiğim sınavı çok beğendi. Bu hiç beklenmedik gelişme benim şansıma yeni boyutlar kazandırdı ve önümde yeni ufuklar açtı. Haber gazetelere aks etti ve çeşitli vesilelerle bu ilginç olaya yazılarında atıflar yapanlar oldu. Ancak, şunu da söyleyeyim ki bu yazıların çoğunda hikâyeyi bazı ayrıntı noktalarında biraz saptıran hatalı haberler de vardı ve bunlar zamanla yaygınlaştı da. Ben bu şerefli hatıramı ilk defa olarak kendim ana çizgileriyle birkaç sayfada yazıya döküyorum. Oysa, epeyden beri bunu daha ayrıntılı olarak ve bazı belgelere de dayanarak yapmayı arzulamaktaydım.

O zamanlar yalnız klâsik lise veya düz lise tipi liseler vardı. Bunlar aydın bir kişi için gerekli temel kültürü oldukça dolgun ve güzel bir şekilde verirlerdi. Bu sistem Fransız lise sisteminin aynı idi ve sınavlar da Fransız sistemi geleneğine uygun olarak yapılmakta idi. Lise bitirme sınavları oldukça ağır ve dolgundu. Bakalorya sınavları olarak adlandırılan bu sınavlar grup grup yapılır ve üç yıllık lise sınıfları öğrenimini içine alırdı. Öğrenci 9, 10 ve 11'inci sınıfların, yani lise 1, 2 ve 3'ün derslerinin kapsadığı bütün konulardan bu sınavlarda sorumlu olurdu.

Tarih ve coğrafya ile birlikte yurt bilgisi, veya yurttaşlık bilgisi sınavı da, o yıl bu grup içinde yapılmakta idi. Öğrenci tarihten Eskiçağ, Yakın ve Orta Doğu, Yunan ve Roma, Ortaçağ İslâm, Orta Asya, Osmanlı ve Yeni ve Yakın Çağlar Avrupa tarihinden bu tek sınavda sorumlu olduğu gibi, coğrafya alanında tabii coğrafya ile beşeri ve iktisadi coğrafya yanında Türkiye ve ülkeler coğrafyası alanlarından sınava çekilmekte idi. Yurt bilgisi ise, hatırımda doğru kaldı ise, aslında, ortaokul son sınıfta okutulduğu halde, lise birinci sınıfta da o yıl ele alınan bir konu olarak bu gruba katılmıştı.

Yurt bilgisi Atatürk'ün o sıralarda bizzat meşgul olduğu bir konu idi ve hattâ kitabının yazılmasında da büyük katkısı vardı. Dolayısıyla, kendisi bu alanla yakından ilgilendiği gibi, Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşu ve alanındaki yoğun çalışmaların başlaması üzerinden henüz çok kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen bu alanda önemli yayınlar yapılmıştı. Bu sebeple, Atatürk'ün bu yoğun ilgi alanlarında okullarımızda neler yapıl-

dığını ilk elden öğrenme ihtiyacını duyması çok normaldi. Nitekim, özellikle 1933 yılında Atatürk'ün lise sınavlarına, ve bazen yüksek okul sınavlarına da, katılmış olduğunu görüyoruz.

Ben, şimdiki Yüksek İhtisas Hastahanesi binasının işgal ettiği yerde bulunan ve Taş Mektep adı ile şöhret kazanmış olan Ankara Erkek Lisesi'nden 1933 yılında mezun oldum. Tarih bakımından yanılmıyorsam, 1927, 1928 yılları sırasında açılan Gâzî Lisesi'nden önce Ankara Erkek Lisesi Ankara'nın tek erkek lisesi idi. Bu lise benim mezun oluşumdan sonra Atatürk Lisesi adını aldı. Böylelikle, ben Atatürk Lisesi öğrencisi ve mezunu olanlar arasında yer almak durumundayım.

1933 yılı Ankara Erkek Lisesi tarih-coğrafya ve yurt bilgisi grubu bitirme sınavımızın birinci gününe rastlayan kısmının öğleden sonraki bölümü Atatürk'ün huzurunda yapıldı. Atatürk, bu sınava Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip, Ankara Valisi Nevzat Tandoğan ve Garnizon Komutanı Fahreddin Altay'ı, ve yine, en yakın arkadaşlarından Nuri Conker ile Kılıç Ali gibi seçkin şahısları içine alan yirmiye yakın kişiden oluşan bir grupla katıldı. Sınav jürisinde ders hocalarımız olarak tarih öğretmeni Samih Nafiz (Tansu), coğrafya öğretmeni Hüseyin Sahir (Arıtan), yurt bilgisi ile felsefe ve psikoloji öğretmeni İrfan (Alıcıoğlu), mümeyyiz olarak da Ankara Kız Lisesi tarih öğretmeni Afet (İnan), aynı lise coğrafya öğretmeni Cemal Arif (Alagöz) vardı. Ayrıca, sınav sonuçlarını tesbit eden not cetvelleri, başta Atatürk olmak üzere, Millî Eğitim Bakanı ve Okul müdürünün de imzalarını taşıyacak şekilde tertiplendi.

Okul müdürümüze o sırada Ankara Kız Lisesi okul müdürü Avni Yükarıuç vekâlet etmekte idi. Kendisi Atatürk huzurunda sınav verecek olmaktan heyecan duyan biz öğrencilere bir ara moral vermiş ve bazı tavsiyelerde bulunmuştu. Sınav, sözlü bir sınavdı ve konular çok geniş olduğu için bu sınavlar oldukça uzun sürmekte idi. Benim sınavım da, bildiğime göre, rekor uzunlukta idi. Müdür benim sınavımın 1 saat 20 dakika sürdüğünü tesbit etmiş; bana sınavdan sonra söyledi. Sınavımın bir özelliği de şu idi ki, benim sınavımı tek başına Atatürk yaptı. Başka hiç bir hoca bana soru sormadı. Daha doğrusu, Atatürk hocalardan hiç birini bana soru sormaya dâvet etmedi.

Sınava girmek için sırası gelen öğrenci içeriden çalınan zilin sesini duyunca sınav odasına giriyordu. Ben içeri girdiğimde Atatürk, Volga ile Don Irmaklarının birbirlerine bağlanmaları teşebbüsünün ne zaman yapılmış olduğunu hocalardan soruyordu. Buna bir süre kimse cevap vermedi. Belki de Atatürk'ün iyi hatırlayamadığı bir şeyi hemen cevaplamayı bir nezaketsizlik saymış oluyorlardı. Atatürk'ün hemen sağında oturmak-

ta olan Âfet Hanım soruyu bana sormasını Atatürk'e teklif etti. Atatürk de bunu uygun bulduğunu hafif bir baş işaretini ile ifade ederek, soruyu bana sordu.

Sınavımın bu soru ile başlaması benim için şahane bir şans göstergesi gibi idi. Çünkü, anlaşıldığı üzere, Atatürk, daha fazla fikir soruları üzerinde durmakta idi. Ben ise su mühendisi olmaya hazırlandığım için dünyadaki önemli kanallarla oldukça ciddi bir şekilde ilgilenmiş bulunuyordum ve böyle bir genel konu hakkında az çok bilgi sahibi olmak durumunda idim.

Teşebbüs, Sokullu Mehmet Paşa zamanına aitti. Bir mevsim böyle bir kanalın açılma çalışmaları yapılmış, fakat ertesi yıl çalışmalara devam edilmeden proje yarıda bırakılmıştı. Böyle bir kanalın açılması siyasî ve iktisadî bakımlardan ne gibi anlamlar taşıyabilir ve ne gibi sonuçlar doğurabilirdi? Ayrıca doğal şartlar ve teknik olanaklar açısından durum ne idi ve bunun gibi bazı diğer tecrübelerimiz ve geleceğe ilişkin tasavvurlarımız var mıydı? İşte bütün bunlar Atatürk'ün bana sorduğu sorular arasındaydı. Özellikle birbirleriyle bağlantılı olarak sorulunca bunlar fikir soruları mahiyetini kazanmaya çok elverişli idi ve Atatürk sınavında bunlar bir genel bağlam içinde ortaya çıkmıştı. Bir sorunun cevabı ve mahiyeti genellikle ikinci bir soruyu akla getirmişti.

Yine, Atatürk'ün bana sorduğu çetin sayılabilecek bir grup soru tarihten Birinci Dünya Savaşı'na ve yurttaşlık bilgisine ilişkindi ve sadece ezbere dayanmayan bir soru grubunu oluşturmakta idi. Bunlardan birincisi "Rusya'da Sovyet Sosyalist rejiminin kurulmasında bizim etkimiz olmuş mudur?" sorusuydu. "Sovyet Rusya rejiminin devlet anlayışı nasıl bir mahiyet taşır?" Bizim devlet sosyalizmi iktisadî politikasını benimsememizin ne gibi gerekçeleri olduğu konusu etrafında toplanan birtakım diğer sorular da, bir bakıma, bunun bir devamı, bir uzantısı, idi.

Bu soru grubunda Atatürk'ü tatmin etmekte biraz güçlük çekeceğimden korka korka kendisine cevaplar vermeye çalıştım. Bazı noktalarda kendimi bir köşeye sıkışmış gibi hissettiğim de oldu. Bunları cevaplandırabilmemi, yanıtlayabilmemi, bir ölçüde, ders ve ders kitapları dışında gazete okumaya da vakit ayırabilmiş olmama borçluydum. O zamanın büyük gazetelerinde genel kültüre ilişkin bazı konular üzerinde bir dizi ciddi yazı çıkması bu soruların altından kalkabilmemde bir dereceye kadar olsun yardımcı olmuştu.

Burada şunu da bir not gibi ilâve edeyim ki, ne de olsa, okulunun sınavına giren her öğrenci için tabii olacağı üzere, benim için de bu sınavda en büyük istifade kaynağım hocalarımdı. Lisemizde çok değerli

hocalarımız vardı. Onlardan büyük feyz almıştım ve bu sınavımın başarısını her şeyden önce onlara borçluydum. Su mühendisliğine hazırlanma ve gazete okuma alışkanlığı gibi şeyler ne de olsa, az çok, ikinci planda kalmak durumundaydı. Bu vesile ile sayın Hüseyin Sahir'i özellikle zikretmem yerinde olur. Nitekim, çok başarılı geçen yukarıdaki birinci grup soruların yanıtlanmasında kendisine çok şey borçluydum.

Daha ortaokul öğrencisi iken, sayın Hüseyin Sahir'in, derslerini hazırlarken Fransızca kitaplardan yararlandığını fark etmiştim. Volga ile Don Irmaklarına ilişkin sorunun yanıtının iyi bir genel iktisadî tarih perspektifi içine konmasında, örneğin, onun tavsiyesiyle tedarik etmiş olduğum bir Fransızca beşerî ve iktisadî coğrafya kitabından yararlanmıştım. Bu kitap çok sevdiğim kitaplarım arasındaydı. Hattâ, beraberimde Amerika'ya götürmüştüm. Fakat uzunca bir süreden beri kayıp kitaplarım arasına karışmış olduğu için bugün maalesef adını zikr edebilecek durumda değilim.

Atatürk'ün bana sorduğu diğer sorular ders kitapları çerçevesi içine daha sarıh bir şekilde giren ve her hocanın sorması beklenebilecek sorulardı. Bunların cevapları ders kitaplarında hazır olarak vardı. Bunların birçoğunu bugün açık seçik bir şekilde hatırlayamıyorum. Bazılarını da tamamen unutmuş durumdayım.

Genellikle sınavda Atatürk'ü tatmin ettiğimin farkındaydım. Özellikle Volga ve Don Irmakları konusu ile yurdumuzun sınırları içinde veya dışında olup da konuyu ilgilendiren kanal inşaları sorununda Atatürk'ü ziyadesiyle memnun ettiğimden emindim. Sıradan sorular grubunu da cevaplamakta güçlük çekmemiştim. Olsa olsa iktisadî politikamız ile Sovyet Rusya rejimine ilişkin cevaplarımda Atatürk'ün bazı noksanlar bulmuş olabileceğini düşünüyordum. Fakat bunlarda da Atatürk'ün bana gösterdiği tepkiler iyi olmuştu.

Sınav sırasında üç defa harita başına ve yazı tahtasına kalkıldı. Bunlar bizzat Atatürk'ün isteği ile yapıldı. Hattâ bunlardan biri şöyle oldu: Ben önümdeki bir kağıt üzerinde birşeyler çizmek veya karalamakla meşgulken söylediğim bir söz üzerine, Atatürk, haritaya bakalım, diyerek ayağa kalkmış ve ben ise bunun farkına varmamıştım. Birden, yerler süpürülüyormuş gibi kuvvetli bir ses duyarak başımı kaldırdım. Bir de baktım ki Atatürk'ün ayağa kalkması üzerine herkes birden ayağa kalkmıştı. Ben de hemen davranıp yerimden kalkarak Atatürk'le beraber harita başına gittim.

Atatürk bütün sınav boyunca bana çok kibar davrandı. Sınav çerçevesinde yaptığı bütün konuşmalarında hep sanki kendisi ile eşit tuttuğu bir

kimse ile konuşuyormuş gibi davranması özellikle dikkatimi çekti. Çünkü normal olarak hocalarımız sınavlarda üst düzeyden bir konuşmacı rolünü benimserler, takınırlardı. Böyle yapmaları da elbette ki tabii idi.

Yine, haritaya ve yazı tahtasına kalktığımız her defasında sınav masasındaki yerime döndüğümde Atatürk'ün huzurunda ayakta bekleyerek onun izni olmadan tabii ki yerime oturmam. Fakat, her defasında Atatürk herhangi bir konuşma halinde ve içinde de olsa, bana yerime oturmamı işaret etmeyi hiç ihmal etmedi. Sınava ilk girdiğimde de aynı şey olmuştu. Sınava girdiğimde biraz dalgın ve sehlâlaşmaya yatkınlığı dolayısıyla nereye baktığı tam belli değil gibi bir izlenim yaratır bir halde Volga ile Don konusu üzerinde konuşurken de, Atatürk'ün, konuşmasını kesmeden, ayakta beklemeyip oturmamı bana işaret etmekte hiç gecikmediği dikkatimi çekmekten geri kalmamıştı.

Sınavın ilk sorusu bakımından gerçekten şanslı olduğuma az önce işaret ettim. Bunun benim moralimi çok güçlendirmiş olduğu haklı olarak düşünülebilir. Gerçekten de durum böyle olmuş olabilir. Ancak, şunu söyleyeyim ki, sıram geldiğinde sınav odası kapısında beklerken kendi kendime şöyle bir moral takviyesi veya vicdan muhasebesi yaptığımı da bugün olmuş bir şey gibi hatırlıyorum. Kendi kendime o anda dedim ki, eğer üç yıl önceden Atatürk'ün bugün sınavımda bulunacağını bilmiş olsaydım, yine de harcadığımdan çok daha büyük bir gayret sarf edemeyecek, yaptığımdan çok daha büyük bir sınav hazırlığı içine girmiş olamayacaktım. Ben zaten başarı için gerekli azamî çabayı göstermiş bir durumdaydım.

Atatürk kişisel olarak bana sınav sonunda bir şey söylemedi. Fakat ben çıktuktan sonra sınav salonunda hazır bulunanlara cevaplarımdan çok memnun kaldığını açık bir şekilde ifade etmiş. Sınav jürisi üyesi olan hocalar gerek bizim lisede ve gerekse Ankara Kız Lisesi'nde öğretmen olarak çalışmakta olan babamı benim sınavım vesilesiyle hararetle tebrik etmişler ve ben sınav odasından çıktuktan sonra Atatürk'ün söyledikleri ve yaptığı şeyler hakkında kendisine bazı tafsilât bilgisi vermişlerdi. İşte özellikle bu hocaların babama o zaman anlattıklarına göre, Atatürk biraz da heyecanlanarak benim çok olgun ve iyi cevaplar verdiğimi söylemiş, kendilerine tam not verilen başka öğrencilerin de bulunduğunu söyleyerek, benim notumun hizasına bir de "çok iyi" yazayım demiş ve cetvele böyle bir kayıt düşmüş, ayrıca, kendisi benim hakkımda hocalardan da biraz bilgi istemiş ve bütün bunlardan sonra Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey'e dönerek kendisine 'bu öğrenci ile ilgilenin' demiş.

Sınavlar bitmiş ve litemizi bitirenler için askerlik hocamız tarafından idare edilen ve Solfasol Köyü civarında mevzilendirilen bir kampa katıl-

miştim. Kamp komutanımız beni yanına çağırarak Millî Eğitim Bakanımızı ziyarete davet edilmiş olduğumu ve hemen bakanlığa gitmem gerektiğini bana söyledi. Reşit Galip beni makamında kabul ederek bana kendi imzasını taşıyan ve Atatürk sınavındaki başarımdan ve Atatürk'ün takdirini kazanmış olmamdan dolayı beni tebrik eden kısa bir mektup sundu ve yüksek öğrenimim konusunda neler düşündüğümü sordu. Su mühendisi olmak istediğimi ve bu maksatla Millî Eğitim Bakanlığı'nın açacağı yurt dışı yarışma sınavına gireceğimi kendisine söyledim. Reşit Galip, "Herkes kanal ve baraj gibi şeyler yapabilir. Sen kendine daha geniş bir kültür tabanı üzerine oturan bir meslek seçsen daha iyi olmaz mı? Tarihçi olmak istemez misin? Atatürk senin tarih sınavını çok beğendi" mealinde benimle bir konuşma yaptı ve bu önerisi üzerinde biraz durarak benden olumlu bir cevap almak istedi.

Ben, aslında, fiziği çok sevdiğimi, genellikle en çok fen derslerine ilgi duyduğumu ve mühendis olarak, aslında, bir bilim adamı hüviyetini kazanmak istediğimi, ikisini bir arada düşünmekte olduğumu söyledim. Ama tarih konusunu da çok ilginç bulduğumu ve tarihle de sadece okul müfredat programındaki bir ders olarak ilgilenmekle kalmadığımı söyleyerek "konu üzerinde biraz düşüneyim ve annem ile babamla da bu sorunu danışayım; kararımı ondan sonra vermeyi daha uygun buluyorum" şeklinde konuştum.

Ben, sayın Reşit Galip'in ısrarı karşısında bu konuda bir karara ulaşmaya çalışırken Millî Eğitim Bakanlığı da konuya ciddiyetle eğilmiş ve tarih ile fen konularını bir araya getiren bir alan olarak benim için bilim tarihinin uygun bir meslek olabileceğini düşünmüş. Mesele bana intikal edince ben de konuyu ciddiyetle zihnimde toparlamaya çalıştım.

Bazı ders konularındaki bilgimi Fransızca kitaplar yardımıyla pekiştirmeye çalışıyordum ve bu maksatla izlediğim bazı kitaplarımda bilim tarihi ile temasa gelmişim. A. Cuvillier'in lise son sınıf edebiyat ve fen kollarıyla üniversitelere hazırlık sınıfları için yazılmış *Mantık ve Genel Felsefe ile Ahlâk* adlı kitabından yararlanmaya çalışırken bu kitabın mantık kısmında bilim tarihine ilişkin çok ilginç bahislerle karşılaşmış olduğum gibi, E. Voisin'in liseler için yazılmış üç ciltlik *Cours de Physique* adlı kitabının bölüm sonlarında verdiği tarihî metinler de beni çok ilgilendirmişti. Bu itibarla, bilim tarihini kendim için çekici bir alan olarak düşünmekte güçlük çekmedim.

Voisin'in kitabını bana o zaman Gâzî Eğitim Enstitüsü hocası olan Hayri (Dener) Bey salık vermişti. Cuvillier'in kitabını ise mantık hocamız Os-

man (Horasanlı) Bey beraberinde derse getirir ve arada bu kitaba bakarak benim çok ilginç bulduğum bazı ayrıntılar üzerinde dururdu. Osman Horasanlı'yı biraz fazla mesafeli bulduğumdan bu kitaba sahip olabilmek için İrfan Alıcıoğlu'ndan kitabın yazarı ile diğer gerekli ayrıntıları benim için tespit etmesini rica etmiştim. Bu cildin birinci kitabı olan mantık kısmının özellikle metodoloji bölümlerinde bilim tarihinden ilginç örnekler üzerinde durulmaktaydı.

O yıllarda bilim tarihi konusu önemlice bir kıpırdanma hareketine sahne olmaktaydı. Amerika'nın Harvard Üniversitesi'nde bilim tarihi alanı bu sıralarda belirginlik kazanmakta ve bu çalışmaların odağını Sarton adlı bir profesörün faaliyetleri oluşturmaktaydı. Bu faaliyetten bizim o zamanki Millî Eğitim Bakanlığı'mızın ve yeni kurulmuş olan Türk Tarih Kurumu'nun seçkin mensuplarının haberleri varmış. Bu itibarla konuyu biraz derinlemesine incelemek de benim için mümkün oldu. Bu arada Sarton'un çıkarmaya başladığı Bilim Tarihine Giriş adlı kitabın yayınlanmış olan birinci cildini Türk Tarih Kurumu'nun kütüphanesinde gözden geçirme fırsatını buldum ve bilim tarihini kendime meslek seçtiğim ve yarışma sınavını kazandığım takdirde Sarton'un yanında öğrenimimi sürdürebileceğim de bana söylendi. Bütün bunların bir sonucu olarak, bilim tarihçisi de olabileceğime, bu mesleği seçmemin de uygun olabileceğine karar verdim. O yıl, açılan yarışma sınavında iki sahadan adaylık koymak mümkündü. Ben bu iki alanı su mühendisliği ve bilim tarihi olarak belirttim. Böylece, her iki alan için kapıyı açık bırakmış oldum. Sonunda, sınavı kazanınca da bilim tarihi için Amerika'ya gitmeyi tercih ettim.

Böylelikle, Atatürk'ün sınavımıza gelmesi benim hayatımın seyri üzerinde büyük bir etki yapmış oldu. Atatürk hepimizin yaşamına yeni yön vermiş bir kişidir. Fakat benimki daha kişisel ve özel türden bir etki oldu. Atatürk sınavı araya girmemiş olsaydı ben su mühendisi olacaktım. Elbette ki o saha da çok önemli ve yararlı bir mesleği temsil ediyor. Fakat ben bilim tarihini ve üniversite hocalığı mesleğini seçmiş olmaktan çok memnunum. Bunda hiç bir zaman en küçük bir şüphe duymadım.

Amerika'ya gittiğimde ve Sarton'un danışmanlığı ve yönetimi altında öğrenimime başladığımda şunu da öğrendim ki bilim tarihi ilk defa Harvard Üniversitesi'nde resmen bağımsız bir akademik disiplin olarak yenileyin kurulmuş, ya da böyle bir alan yüksek lisans ve doktora çalışmalarını da içerecek biçimde müstakil bir statüye sahip değilmiş. Bunun bir sonurgusu ve biraz da bir rastlantı eseri olarak, 1942 yılında Harvard Üniversitesi'nden ilk bilim tarihi doktorasını almak şan ve şerefi bana nasip oldu. Bu, Profesör Sarton'un söylediğine göre, çok muhtemel olarak, yal-

nız Amerika'da değil, bütün dünyada da ilk bilim tarihi doktora derecesi ve diploması idi. Yine, bu durumun bir uzantısı olarak, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 1952 yılında bir bilim tarihi kürsüsü kurulmasıyla, bu alanda Batı Avrupa'da ve ABD'de böyle bir kürsü henüz oldukça nadirken Türkiye'mizde ilk bilim tarihi kürsüsü kurulmuş oldu.

Bilim tarihi konusu millî kültürümüzün zenginleşmesi açısından olağanüstü önemde bir konudur. Kültür dağarcığımızın böyle temel önemde bir kültür ögesi ile beslenip geliştirilmesinin Atatürk ilke ve düşünceleriyle tamamiyle uyumlu ve ahenkli olduğunda da hiç şüphe yoktur.

İnsanın en gerçek yol göstericisinin bilim olduğunu ve Türk milletinin uygarlık ve ilerleme yolunda göstereceği büyük başarılarla kafasında ve elinde tuttuğu meşalenin müspet bilim olduğunu ve olması gerektiğini söyleyen Atatürk, eğitimimizin bilim zihniyeti için zafer yollarını açacak mahiyet ve doğrultularda vurgulanmasına büyük önem vermiş ve özen göstermiştir. Bu itibarla, son yıllarda felsefe gibi köklü bir akademik disiplin yanında liselerimizin müfredat programında bilim tarihine de yer verilmeye başlanmış olmasının çok olumlu ve memnuniyet verici bir gelişme olarak kabul edilmesi gerektiğine bu vesile ile işaret etmeyi yararlı buluyorum.

ŞEREFLİ BİR HATIRA

1936-1937 Ders Senesi
I. Ders Müfettişi Mustafa Hacıoğlu

Sınıf: 5. Sınıf Ders: Türkçe Tarih: 23-6-1937

Talebinin		Verilen not		Mülâhazat
Numarası	Adı	Not	Yazı	
90	Kemal	9	9	
106	Ali	8	8	
115	Ali	8	8	
163	Arhan	5	5	
193	Ali	4	4	
436	Ali	8	8	Sok. of.
564	Hacıoğlu	5	5	
572	Mahmut	5	5	
582	Sadıkoğlu	4	4	
426	Talat	5	5	
700	Baki Sait	4	4	

Mustafa Hacıoğlu

M. Hacıoğlu

D. T. Hacıoğlu

Türk M. Hacıoğlu

S. Hacıoğlu

M. Hacıoğlu

1933 Yılında Ebedi Şefimiz Kemâl Atatürk okulumuzu şereflendirmiş ve imtihanlarda bu-
lunarak not cetvelini imzalamıştır.

